Ocena rozprawy doktorskiej mgr Anny Kiszczak pod tytułem:

Learning from Academic Texts: A study of Student-Generated Questioning in a Reciprocal Reading Condition in EFL Context

Wstęp. Doktorantka podjęła się badania złożonej problematyki, jaką jest kształcenie umiejętności rozumienia tekstu w języku angielskim jako obcym. Istnieje bowiem pilna potrzeba rozwijania tej umiejętności w ogóle, a szczególnie w warunkach akademickich w odniesieniu do najpopularniejszego języka obcego jakim jest angielski, na profesjonalnych, ugruntowanych naukowo, a nie intuicyjnych podstawach. Należy wyrazić zadowolenie, że praca doktorska mgr Anny Kiszczak powstała, wnosząc znaczący wkład do badania złożonej problematyki rozwijania umiejętności czytania ze zrozumieniem oraz uczenia się treści przedmiotowych w języku angielskim jako obcym na etapie zaawansowanym. W dydaktyce języka angielskiego jako obcego pojęcie 'czytanie ze zrozumieniem' (ang. reading comprehension') obejmuje dwie zasadnicze, powiązane ze sobą warstwy: procesy dekodowania na poziomie językowym oraz procesy rozumienia na poziomie propozycjonalnym, czyli na poziomie treści. Autorka zajmuje się przede wszystkim warstwą rozumienia treści, nie wnikając - z uwagi na zaawansowany poziom językowy studentów - w kwestie dekodowania tekstu. Jej studium dotyczy stymulowania procesu rozumienia treści i nabywania wiedzy z dziedziny dydaktyki języka angielskiego jako obcego poprzez współpracę studentów polegającą na konstruowaniu pytań do tekstu. Studium autorki polega na zaprojektowaniu serii takich zadań do wybranych tekstów ze wspomnianej już dziedziny, aby ocenić ich wpływ na rozwój umiejętności czytania ze zrozumieniem, a także na stopień przyswajania wiedzy dziedzinowej u osób badanych. Już na tym etapie mogę stwierdzić, że rozprawa mgr Anny Kiszczak – po stosownych modyfikacjach – zasługuje na publikację; zainteresuje zarówno nauczycieli języka angielskiego na poziomie zaawansowanym, jak i studentów przygotowujących się do tego zawodu.

Zadawanie pytań do tekstu w warunkach akademickich pozostaje zasadniczo w sferze profesjonalnej roli nauczyciela. Z tego powodu intersujące wydawałoby także się porównanie efektywności tej strategii z udziałem samych studentów z zadaniami polegającymi na zadawaniu uczniom pytań przez nauczyciela. Natomiast w omawianej pracy doktorskiej, pod wpływem nurtów w badaniach nad językiem angielskim jako ojczystym i drugim, mamy do czynienia z badaniem przydatności konstruowania pytań do tekstu przez uczniów i kierowania

ich do innych uczniów w parach, pokazanej na tle innych strategii, stosowanych przez uczniów w trakcie czytania ze zrozumieniem. Wybrana przez autorkę strategia to klasyczny przypadek *peer teaching.* Z uwagi na poziom zaawansowania językowego studentów anglistyki, walory *peer teaching* są podobne, choć niekoniecznie identyczne do jej wykorzystania w sytuacji nauczania angielskiego jako języka ojczystego czy drugiego. Dlatego postawione przez mgr Kiszczak pytania badawcze, mające na celu ocenę jej efektywności w rozwijaniu zrozumienia tekstów fachowych oraz przyswajania wiedzy dziedzinowej, mają swoje głębokie uzasadnienie.

Jednak już na tym etapie mam polemiczną uwagę natury terminologicznej. Autorka, zgodnie z nazewnictwem w literaturze przedmiotu, używa na interesujący ją rodzaj zadań określenia '*reciprocal reading condition*' a dalej także '*reciprocal reading instruction'*. W moim przekonaniu, mimo, że stosowany, termin '*reciprocal*' (wzajemny) nie jest dokładny: w klasie językowej wszystkie procesy są wzajemne ponieważ polegają na komunikacji, czyli są interakcyjne. Bardziej precyzyjne, niż '*reciprocal teaching*' jest określenie '*peer teaching'*; zamiast '*reciprocal reading instruction'*, (lub gorzej '*reciprocal teaching instruction* na str. 118 i innych) można, moim zdaniem, użyć określenia *peer questioning in reading comprehension tasks*, bo termin *peer* jednoznacznie określa role osób zaangażowanych w to zadanie (współpraca ucznia z innym uczniem, a nie nauczyciela z uczniem/uczniami, czy też ucznia pracującego z tekstem indywidualnie; w ten sposób wiemy kto i w jakiej roli jest zaangażowany w tym ćwiczeniu). Natomiast biorąc pod uwagę fakt, że zadania dotyczące zrozumienia treści studenci wykonują wspólnie, a nie indywidualnie – jak wiadomo, rozumienie tekstu jest z konieczności procesem indywidualnym - uznać należy je za spełniające kryteria '*collaborative tasks*' a nie '*reciprocal condition'*. '*Collaborative tasks'* to jednak coś innego, niż określenie '*cooperative processing*' str. 114, które moim zdaniem jest wewnętrznie sprzeczne. Poza użyciem potocznym, *processing* może przebiegać wyłącznie w umyśle indywidualnego użytkownika języka. Zaletą współpracy uczniów nad zrozumieniem treści tekstu jest pogłębienie jego przetwarzania, ale nie zmienia to faktu, że przetwarzanie zachodzi wyłącznie w umysłach poszczególnych uczniów. Współpraca w ramach zadania na rozumienie tekstu, polegająca na zadawaniu sobie pytań, pomaga uczącym się lepiej zorganizować treści w sposób problemowy (tu rola pytań) oraz lepiej sobie te treści uświadomić (tu rola werbalizacji odpowiedzi).

Krótka charakterystyka rozprawy. Praca doktorska mgr Anny Kiszczak jest dość obszerna - całość z załącznikami liczy 350 stron, z czego 276 stron to jej tekst zasadniczy;

rozdziały 1-3 przedstawiają przegląd literatury na temat interesującej autorkę problematyki, z uwzględnieniem istotnych studiów empirycznych, natomiast rozdziały 4-6 - jej własne dokonania: opis studium empirycznego, jego wyniki i wnioski. Pracę zamykają długa, aktualna i skrupulatnie przygotowana bibliografia, zawierająca wiele istotnych prac z zakresu interesującej nas problematyki, oraz załączniki: wykorzystane w studium teksty, materiały pomocnicze, testy wiedzy, pytania wykorzystane w trakcie studium oraz transkrypty wywiadów poprzedzających studium. Układ pracy jest logiczny i pozwala śledzić etapy prezentacji problemu, prowadzące do badań własnych autorki.

We wstępie mgr Kiszczak wprowadza nas w problematykę rozprawy doktorskiej, koncentrującej się na tym aspekcie czytania, który określamy mianem 'uczenie się z tekstu', zarysowując zakres przeglądu literatury przedmiotu i charakter studium empirycznego. Uznać należy, że autorka bardzo kompetentnie przedstawiła tło badanych przez siebie zagadnień. Rozdział 1 poświęcony jest takim kluczowym kwestiom jak czytanie akademickie z uwzględnieniem English for Academic Purposes, English for Special Purposes, czy Content-Based Instruction, charakterystyczne dla czytania akademickiego typy dyskursu, szczególnie ważny z jej punktu widzenia tekst ekspozycyjny, związki pomiędzy procesem czytania i uczenia się treści z tekstu oraz ich elementy składowe, a także strategie wykorzystywane w procesie uczenia się treści w trakcie czytania. Kolejny rozdział koncentruje się na strategii budowania przez studentów pytań do tekstu w trakcie czytania ze zrozumieniem z możliwością adresowania tych pytań do siebie lub do innych uczniów. Część tego rozdziału dotyczy taksonomii pytań wykorzystywanych w procesie edukacji. Pomocne w uporządkowaniu materiału pracy są zestawienia, które syntetycznie ujmują studia empiryczne przeprowadzone na interesujące autorkę tematy. Jest to atut, dotyczący zarówno rozdziału 2, 3 jak i 4. Kolejny rozdział przedstawia ważniejsze studia empiryczne badające wpływ strategii budowania przez czytającego pytań do tekstu na proces jego rozumienia i konstruowania wiedzy w nauce języka ojczystego, drugiego oraz obcego. Tu uwzględniono *peer teaching/collaborative tasks* w odniesieniu do tekstu ekspozycyjnego, a także wykorzystanie tej strategii w odróżnieniu od innych znanych strategii wykorzystywanych przez uczących się w procesie czytania ze zrozumieniem. Przegląd literatury przedmiotu, zarysowujący stan badań, uważam za udany i spełniający wymagania stawiane takim elementom rozprawy doktorskiej. Pokazuje, że autorka bardzo dobrze orientuje się w badaniach na wybrany przez siebie temat i umie tymi informacjami operować.

Rozdziały 4, 5 i 6 przedstawiają oryginalne studium autorki, oparte na analizie sześciu przypadków zaawansowanych studentów anglistyki przygotowujących się do zawodu

nauczyciela, poczynając od pytań badawczych oraz uzasadnienia metod i narzędzi badawczych, po opis rodzajów zadań testowych oraz ich wyniki, a także analizę i wnioski z przeprowadzonych badań oraz implikacje dla rozwijania umiejętności czytania w języku angielskim jako obcym. Studium ma charakter ilościowo-jakościowy i trwało jeden semestr. Stosunkowo mała liczba dobranych przypadków dla celu tych badań nie budzi zastrzeżeń, ponieważ autorka zaprojektowała to studium jako wieloaspektową i dogłębną diagnozę wpływu strategii konstruowania pytań do tekstów w parach w trakcie ośmiu sesji, oceniając ten wpływ na podstawie testu wiedzy i wywiadów po zakończeniu całego treningu. Materiały związane ze studium, a także przedstawienie (w wykresach i tabelach) i omówienie wyników pozwalają na zweryfikowanie wniosków autorki, wskazujących szczególnie na pozytywny wpływ strategii na znaczny wzrost poziomu rozumienia tekstów fachowych oraz przyrost wiedzy dziedzinowej. Nie jestem przekonana, co do walorów implikacji pedagogicznych ponieważ są stwierdzeniami dość oczywistymi, niekoniecznie związanymi z przeprowadzonym studium. Jednak zważywszy na to, że nie są one integralną częścią badań, a jedynie dodatkiem, nie biorę tych zastrzeżeń pod uwagę w ocenie całej pracy. Studium uważam za w pełni udany wkład doktorantki do badań problematyki czytania ze zrozumieniem w języku obcym na poziomie zaawansowanym, uzasadniający nie tylko pozytywną, ale wysoką ocenę empirycznej części rozprawy doktorskiej.

Moje nieliczne uwagi o charakterze redakcyjnym dotyczą systematycznego nadużywania w całym tekście słowa '*constitute*' i '*represent*', niekoniecznie we właściwym znaczeniu. Sugerowałabym przestudiowanie zakresu znaczenia tych słów i zastąpienie ich w wielu miejscach lepszymi odpowiednikami, takimi jak '*is*' dla '*constitute*' oraz '*belongs to*' dla '*represent*'. Inne drobne usterki (literówki czy też braki słowa) są w tak obszernej pracy dość rzadkie i w żadnym stopniu nie umniejszają wysokiego poziomu językowego i redakcyjny tej pracy. Zrezygnowałabym na miejscu autorki z pozytywnego wartościowania swoich poczynań badawczych w rodzaju: careful analysis, thorough investigaation, etc. i pozostawiła ocenę czytelnikowi.

Konkluzja. Zarówno badania własne autorki, jak i poprzedzające ją rozdziały przeglądowe charakteryzują się wnikliwością i znajomością przedmiotu, dowodzą oczekiwanych od doktoranta umiejętności zaprojektowania, przeprowadzenia i zreferowania badań w sposób zgodny z kanonami pracy naukowej. Autorka jest bez wątpienia wysokiej klasy specjalistką z wybranej przez siebie dziedziny. Podsumowując, pragnę wyrazić

przekonanie, iż przedłożona przez mgr Annę Kiszczak dysertacja pod tytułem: ***Learning from Academic Texts: A Study of Student-Generated Questioning in a Reciprocal Reading Condition in EFL Context*** bardzo dobrze spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim. Zasługuje także na opublikowanie drukiem. Wnoszę zatem o dopuszczenie jej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Warszawa, 2 maja 2019

Prof. dr hab. Maria Dakowska